

semmit, vagy csak közepes dolgokat küldtek. A kiállítók nagy része nem tud menekülni az oly súlyosan rájuk nehezedő tradíció nyomása alól. A modern „szecessziós“ vonal és forma alól ki-kilátszik a „style“. Különösen áll ez a bútorokra, melyek bár nagy technikai készséggel készültek, távolról sem érik el a hazánkban készült szépségét. Több jót mondhatni a keramikáról és az ékszeriparról, bár itt is a stagnálást, az egyszer megtalált kifejezési eszközök örök ismétlődését látjuk. E két ágában a műiparnak létezik talán egyedül az igazán modern francia stílus, mely azonban megalkotóinak sok szolgál követője révén nincs távol attól, hogy lassan-lassan banálissá váljék. Massoul és Methy egyszerű és nemes vonalú agyagedényeinek egyedüli díszé matt vagy fémfényű zománcuk, mely alatt a festék csak rajznélküli, de nagyon kellemes hatású tónusfoltokat képez. Rivaud és Hamm szarú és teknősbéka faragványai, formáik szépségével és izléses egyszerűségükkel esszenciálisan francia munkák. Husson rézedényeiben az ezüst berakású virágok kítűnő folthatásúak a gyönyörűen patinás rézfelületen. Chamaillard faragott és festett faládáján Ádám és Éva elcsábításának történetét adja vissza, színben és rajzban a bretagi parasztládák ízléséhez alkalmazkodva. Naív és erőteljesen díszítő hatású.

Magyarországot hét művész képviseli. Lakatos Arthur tíz műtárggyal. Kettő Treitz Péterné magyar úrasszony találmánya szerint festett bársony díszpárna, a többi nyolc nagyrészt a textilipar körébe vágó tervezet. Rajzuk nagy invencióra, színezésük diszkrét ízlésre vall. A legjobb franciák mellett is jól megállja a helyét. Szabó Albert két kandallóhoz való hasábtartót küldött be kovácsozott vasból, melyek erős dekoratív érzékről és nagy technikai készségről tanuszkodnak.

Ugyancsak az őszi szalon keretében foglal helyet egy könyv-illusztráció osztály is, melyet nagyon magas nívóra emel a benne látható számos Aubrey Beardsley metszet és illusztráció. Az angol mester, ki olyan nagy hatással volt a modern iparművészet fejlődésére klasszikusan szép vonalaival, óriási rajztudása és rendkívüli dekorativitásával egészen új és örökké szép művekkel gazdagította hazája és egész Európa művészetét. Mellette törpéknek látszanak a többiek, kiknek művei az ő közelében szinte egyszerűen csak nagyon rutinos munkáskezek műveinek látszanak. Kivéve Rodínt, kinek egy egyszerűségében monumentális rajza díszíti Beaudelaire *Fleurs de Mal* című művének egy példányát.

h. b.

LONDONI LEVÉL.

NŐI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS. — BEARDSLEY UTÁNZÓI. — WARING & GILLOW ÁRUHÁZA. — MACKINTOSH ÉS A BÉCSIEK.

IRTA: FALUS ELEK.

Earls Court, 1906. október 24.

TIZENKÉT HERCEGNŐ, tizenkét lady és egy asszony. Csak illő helyre sok-sok pontot kell pötyögtetni, s úgy hangzik, mint egy ultramodern poéma, pedig csak egy hirdetés elejét írtam le, mely a „The Society of Artists at Work“ kiállításáról még többet is beszél. Dolgos művészleányokról, művészasszonyokról, kik közül hiányzik az elismert művészeknek eleje. Rendezte és igazgatta pedig Muller asszony, ki maga is az email-munkák lelkes, de nem elsőrangú munkása.

Ezt meg kell nézni, gondoltam, mert régi dolog, hogy sehol nem lehet olyan jól mulatni, mint a „nőnemű“ kiállításokon, így tartják ezt mindenfelé, mindannyian, kik az ecsetet, a vésőt s ekörül az életen át terveiket forgatják. Meg is néztem egyszer, kétszer, háromszor s nem állt nevetésre ábrázatom, végig bennem

maradt jónak gondolt mulatságom. Csupa lány és asszony; egyik sem nagynevű, nem is szép, nem is gazdag, hiszen az egész kiállítás az önszegélyezést célozza s mindegyik maga áll ott munkájával megrakott fülkéjében. Ha ép' kedve van hozzá s legtöbbnek volt, folytatja ott, hol elhagyta otthon: hímzést, bőrvésést, szőnyegcsinálást, email öntését, arany verését s egyéb csecsebecsék formálgatását. Nincs itt az egész kiállításon valami egekbetörő szépség, de szürkeség sem. Ezek a csinálmányok mind józanul érett közepesség, a jól megcsináltság munkái, izléssel, értelemmel, nem pezsdülő vérrel, csak úgy, ahogy a tanítómester elmagyarázta, megtanította.

Az elárusító művészlányok, asszonyok maguk sem zavarják ezt a nyugalmat. Csendes egyszerűségük inkább zárdába állóbb. Egyik

asztalnál egy lány aranyat ver bőrre. Kedves círádába szedi az ismerős motívumokat. Két-három suhogós nagyúri hölgy megáll. Megnézi az egyszerű kontyot, frizurát, azután viselőjét s a nagy kötöt. Nagyon érdekel a munka, én is odaállok. Pereg, pattog a kis ütő s nyomán ered a kis girland. Kérdez az egyik hölgy valamit a lánytól, ez mosolyogva felel, kérdez amaz is, a lány föláll s a buborék üres kérdések nyomán egyszerű, természetes válasz következik, oktató, okos. Több lesz a kérdés, közvetlenebb, már nem vegyül sajnálkozó árnyalat belé. Hallgatják a lányt és én érzem, de nekik is érezniök kellett: a leány felülkerekedik s a fényes asszonyok összenéznek, mosolyogva köszöntik a lányt s elhaladnak. A lány leül, tovább kopogtatja munkáját. Eltűnődtem. Ez a lány most tanított s a többi 20 vagy hány is azt teszi. Ez a rövid látogatás itt is, ott is a hallgató szakértelmét s így érdeklődését megnyitotta, valakiknek, sokaknak adnak valamit: megnyitják a műhelyt a közönségnek, titkozatot, tehát érdekést.

Hogyan készül a szőnyeg, a csipke, az email és száz fajtája a szépnek, amivel lakásunkat otthonná tesszük, ezt tárja fel a közönségnek, mint izgatót s fokozza ezt a művésznők személyes elárúsítása. Az, hogy mi minden van itt, igazán mellékes. Megéri a pénzt, a művésznépnek jó, s lehet szerepelni az unatkozó hölgyeknek.

□

Hova is lett a gyönyörűen virágozni kezdett s a messze jövőbe utat sejtető Aubrey Beardsley és párja, a nem piktör, de legpiktörabbja mégis korának, Wilde?! Megfojtotta őket, velük együtt művészetüket, ezt a gyönyörűen lelkest, pazarul gazdag művészi gondolkodásukat a hipokritaság s a tömeg segédkező, sötét éjszakához hasonló egykedvűsége, melyre még a késői reggel is nap nélkül köszöntött be. Felkaparták ezt is, azt is, nem lelki szükségből, dehogy is: „business“-ből. Régen meghaltak, elfeledték, hajrá! szabad a lopás s mi azok életében együtt lombos faként kinek se kellett, most áganként tőkének elég.

Egy páran érezték, érzik Beardsley messze előrehaladott művészi felfogását rajzaiból, mik tán messze vágyakozások, sóhajok egy általa megértett ragyogó cél után. De nem é r z é s b e n, g o n d o l a t b a n szegődtek tanítványul a követők, hanem másolnak arról a sok egyszerű rajzról, melyben a lelket meglátni nekik nem adatott. Így születtek s még mindig születnek az igazán torz Beardsley-rajzok. Most vonaglik végsőt, mert sokat vetettek tán a piacra s a vásárlási kedv apadt. Mást is láttam. Megszületett légiója a rajzoknak, miknek piktora nehéznek látván a járt utánzó utat is, egyszerűen egy picit csipett onnan s felfedezte saját magát, újabb kiadását, a közönség vitte rá, mert Beardsleyt külsőséggé aljasítva csupán, megértették, vették, veszik ebben az „eredetiség“-et hajhászó korban.

Amerre csak szerte jártam, az öreg nagyok, a tényleg nagyok túlhajtott, üres utánzatát, mások által fel- és kiélt művészetét láttam. A két fiatal elhalt. Meghalt velük csírájában az új, tüzes vágyakozás, a hit a művészet mindenhatóságában s minden díszítő művészetnél, úgyszólván, a rettenetesen kutatót, fejlesztett technika lett önálló úrrá s céljá.

Ezt én annak a dühös hipokritaságnak, s nehézvelejű konzervatívságnak rovom fel, mely itt, a rengeteg pénz honában, hol az üzlet szent, jó talajra lélt. A skótok körül ma sincs több ember, több őszinte tanítvány. Az átlag ifjú művésznemzedék, főleg ki nem járt a kontinensen, hipermodernnek, azaz nem követendőnek tartja Mackintosh-t és kicsi körét.

A legnevesebb, csak minden három évben tartandó iparművészeti kiállítás, mely a tavasszal zajlott le, amely első kiállítások Walter Crane-t, Anning Bellt olyan óriás sikerekhez juttatták, a régihez képest kimerült. Nem volt Walter Craneje, azaz volt, hangadó még, de „Technika“ vagy „Pontos kivétel“ volt a neve.

□

A nemrégén megnyílt s milliókat érő „Waring & Gillow“ új iparművészeti áruházában jártam a napokban. A lelket, magasabb igényeket is felfrissítő munkát nem kerestem,

KERESKEDELEMÜGYI M. KIR.

MINISZTER

Az 1906. évben tartott országos VAS- és FÉMPARI
KIÁLLITÁS alkalmából

ELISMERÉSE JELÉÜL EZEN OKLEVELET
ADOMÁNYOZTA

ker. m. kir. miniszter.

de valamit mégis vártam. Nem jött. A sorvasztó, egyforma nagyszerűsége a stílusoknak, bútornak, szőnyegnek, mindennek, megszalajtott. Valóságos nyugodalmat csak a kis „Country Cottage“-ben leltem, annak is olcsó, de bájos ebédlőjében. Csupa harmonia s finomság minden, olcsósága dacára is. Hasonló ez az eset ahhoz, mikor a „gícscs“ piktör, az arcképek híres kinyalója, embereket rajzol, pingál fiacskájának, azaz nem „végzi“ be s így frissességében, egyszerűségében jobbnak, művészibbnek marad a kinyalt „Excellenciás X. portráitja, fogadószobástul“-nál. Meleg, puha, művészi környezetet, levegőt keresek, őszintét, ma embernek valót, ki nem hátra, hanem előre néz s minden jelent átmeneti állapotnak tart. Itt mindehhez az előfeltételeket meg tudom látni: a teljes tömörségtől duzzadó, magasra felemelt közizlésben, mely magasabb mint bárhol, minden maradásága mellett is; a szinte csudálatos készséggel rendelkező dílettáns hadban, mint terjesztő táborban, a technikai ismeretek végtelen fejlettségében s túltengésében. Ez a mesteri variálása a meglevőknek s a dílettánsok nivójának a hivatásos művészekéig való emelkedése, ami annak erős hanyatlását mutatja, sőt vesztét szükségképen, — ez soká, gondolom, nem tarthat s hiszem, hogy az iparművészet, az első „új“, mely a kontinensen most pezseg erősen, itt a második újabban fog versenytársra akadni.

Ezek megindítóját nem vélem, minden magassága mellett is, a skót körben. Ez mint új fog meghalni a művelőivel együtt, csodás nagyságában, mit Bécs, a „kis Glasgow“ se tud fullasztó kockaáradatával s csak külsőségeiben skót lakásművészetével túlérlelni, mint a londoniak a nagy öregekkel tették.

A legutóbbi sokat hánytorgatott „Earls Court“-i osztrák kiállításon egypár, gyönyörű ipari erényekkel s erős skót rokonsággal dícselkedő szobát láttam a bécsiektől. Minden mellettekintet nélkül kell konstatálnom, hogy szépek és technikailag tökéletesek voltak, de úgy hatottak rám, mint mikor egy Bécsset járt pesti zengerájós lány jön, mondjuk, Orosházára, az alföld közepére népdalt énekelni. Ez a pár skót-bécsi szoba minden erényekkel ékes, de

hogy minek jött ép ide „népdalt énekelni“: nem értem, pedig „síkkes“. Messze esett ettől a skót poézis, a gyöngéd bensőség, a természetesség!

Ha George Walton vagy Mackintosh szobát épít, nemcsak bölcs mérlegelője saját maga, az anyaga s közönsége kvalitásainak, de ezeken a részben tanulható dolgokon fölül naiv természetességgel művész is hittet, lélekkel s átengedi magát hangulatának, mely folyton himbálózva, sohase hoz vissza egy elnyűtt melódiát s játékká válik kezében az anyag s abban jelentkezik formává testesült hangulata. Mindez megszállja az érző ember lelkét s áhítattal szemléli az igaz művész munkáját.

Bécs érthetőbben beszél Mackintoshnál a népnek, a Beardsley-követők is így teszik.

Sokkal jobban szeretem a nagynémeteket; nehezkesebbek, de több karaktert, őszinteséget mutatók. Azonkívül Bécs, mint alacsonyabb rendű a skótnál, hamarabb igyekezett megérteni s eltulajdonítani, dogmává fejleszteni azt a valósággal stílussá lett tanítást, mi az anyag stílszerű használata körül forog. Lássék, nem tudom, a száguldó gyalu által hasított út a bűtor testén, vagy láttassa, éreztesse egy kis vasgyertyatartó a vashányák minden nehéz vassal párhuzamosan járó gondolatát; hallassék a pörölyütés s az újszülött büszkén mutogassa tűzben szerzett sebhelyét... s büszke legyen vas voltára... s így tovább. Akik hirdetni kezdték, hálára érdemesek s nagy az írásuk igazsága. Itt meg nem állhatott, nem volt szüksége rá, ott dogmává lett, tőkét kovácsoltak belőle. Jaj annak, ki ellene vét! De én is látam itt valamit. Egy vasgyertyatartót készíteni. Izzó volt a sodrony, hajlott a tervező munkás kezében, fonta, símitotta gyöngéden apró ékköveket szorított a sodrony közé, sőt a már kevésbé izzó vasonatba kemény fát bélelt s azután vízbe vele. Gőz csapott fel s mesteri finom kis vastartót láttam magam előtt. Szép volt, gyönyörű volt, de nem juthat be a felsőbb „stílszerűen megmunkált“-aknak társaságába. Gyakran így viszonylik Bécshez Mackintosh.

Az szabályt szed s dogmát épít, emez megveti s minden dolgával szabályt dönt, sza-

bályt teremt — másoknak, ezernyi megnyílvánulása szerint művészetének.

Ilyenek voltak első s legfőbb tapasztalataim s én jelentőseknek tartom, úgy is mint tervező. Egymást éri a sok művészetet s különö-

sen iparművészetet érdeklő kérdés, a mostani pangás mellett is, mit ép szemmel látni kell s több okulást ad egypár kiállítási riportnál. Alkalmat ad egy közelben születendő művészet szükségességének megértésére.

A MILANÓI MAGYAR IPARMŰVÉSZETI CSOPORTNAK ÚJJÁSZÜLETÉSE.

LAPUNK LEGUTÓBBI SZÁMÁBAN már hírt adtunk a nagy csapásról, amely iparművészetünket augusztus hó 3-án érte. Milánói iparművészeti csoportunk teljesen elhamvadt; a tűz oly gyorsan pusztított, hogy alig menthettek meg a gazdag és szép csoportból néhány apróbb tárgyat. Nyomban a szörnyű katasztrófa után az olaszok elhatározták, hogy újból felépítik a szintén teljesen leégett iparművészeti csoportukat és felkérték a magyar osztály kormánybiztosságát, hogy a rekonstruált kiállításon vegyen részt. Ezt augusztus 13-án a kiállítási bizottság javaslatára a magyar kormány el is határozta, mire teljes erővel megindult az újjáalkotás nehéz munkája.

Az anyaggyűjtést és elszállítást ismét a m. iparművészeti társulatra bízták; a műszaki és művészi berendezést is ugyanazok a férfiak végezték, akik a páratlan sikert ért első kiállítás e munkáit megalkották. Nevezetesen az összes műszaki és művészi munkák főfelügyeletét Fittler Kamill udvari tanácsos, a műszaki munkák vezetését Fischer József építész, a berendezés művészi megoldását pedig Faragó Ödön és Maróti Géza intézték.

Az új magyar osztály — melyet már szeptember hó 29-én nagy ünnepséggel nyitottak meg — két elkülönített részből áll; az egyik a reliquiák csoportja, melyet az olaszokéval közös épületben helyeztek el. Tervezője Maróti Géza. Őt, egymással összefüggő helyiség állott rendelkezésére; a középső nagy csarnokot az elpusztult galambos-udvar motívumával díszítette, a bejáróval szemben a szingazdag kacsás-kutat alkalmazta, a falakon a leégett csoport fényképei, a vitrinákban és a falak

mentén felállított polcokon pedig a tűzből megmentett tárgyak voltak láthatók. A két kisebb oldalsó teremben a megmentett (s részben megsérült) bronzokat, majolikákat, mozaikokat, bútorokat, stb.-ket csoportosította, két köralakú teremben olvasóasztalokon a M. Iparművészeti Társulat kiadványait állította ki. Külön épületben — melynek belső berendezése Faragó Ödön terve szerint készült — rendezték el az eladásra szánt iparművészeti tárgyakat, az iparművészeti oktatást feltüntető, valamint a háziipari csoportokat. Tágas, díszes előcsarnokból három, egymás mellett levő elkülönített helyiség nyílt; ezekben mutatkoznak be a sz. főv. iparrajziskola, az orsz. mintarajztanoda és rajztanárképző, valamint az orsz. iparművészeti iskola. Mindenik fülkéből egy-egy átjáró vezet a második tágas nagy terembe, amelyben a kereskedelemügyi miniszterium főhatósága alatt álló ipari szakiskolák munkái láthatók. E teremnek legfőbb díszé Körösfői (Kriesch) Aladárnak nagy faliképe: Kalotaszegiek templombamennetele. Négy szobaberendezés ú. m. Vigand-Fodor Mihály utódai ebédlöje, Undi-Mócsai leányszobája, Schmidt Miksa úriszobája és Thék Endre ebédlöje volt még e csarnokban, amelyeken túl a háziipari tárgyak szingazdag csoportjába jutott a látogató.

Az új magyar iparművészeti csoportról is — melynek fölvételeit e füzetünkben közöljük — a legnagyobb elismeréssel szóltak az összes idevágó ismertetések; különösen dicsérték a csoport művészi elrendezését s a kiállított tárgyak választékos voltát.

A milánói kiállítást november hó 11-én zárták.